

Bakom kuppen i Bolivia - litium och transnationella gruvföretag

Bolivias president Evo Morales störtades i en militärkupp den tionde november 2019. Han befinner sig nu i Mexiko. Innan han avsattes hade Morales varit involverad i ett långsiktigt projekt att skapa ekonomisk och social demokrati i sitt, sedan länge, exploaterade land.

Det är viktigt att minnas att Bolivia plågats av en serie kupper, ofta genomförda av militären och oligarkin på de transnationella gruvföretagens uppdrag. Tidigare var dessa tennföretag, men tenn är inte längre det främsta målet i Bolivia. Det främsta målet är dess enorma fyndigheter av litium, nödvändig för att tillverka elbilar.

Under de gångna tretton åren har Morales försökt förändra relationen mellan sitt land och dess naturresurser. Istället för att resurserna ska gynna de transnationella gruvföretagen har han försökt få dem att komma den egna befolkningen till gagn.

Det löftet har delvis uppnåtts i takt med att Bolivias fattighetsnivå minskat och befolkningens sociala indikatorer förbättrats. Nationalisering av resurser och användning av inkomsten för att finansiera social utveckling har spelat en roll. Moralesregeringens inställning till de transnationella företagen har lett till en hård reaktion, och många av dem har stämt Bolivia.

Under de senaste åren har Bolivia kämpat för att kunna investera i utveckling av litiumfyndigheterna på ett sätt som kan hämta hem vinsterna till landet för dess befolknings skull. Morales vicepresident Álvaro García Linera sa att litium är "bränslet som kommer att ge världen föda."

Bolivia kunde inte göra affärer med västerländska transnationella företag, istället inledde de ett samarbete med kinesiska företag. Detta gjorde Moralesregeringen sårbar. De hade hamnat mitt i ett nytt kallt krig mellan Väst och Kina. Kuppen mot Morales kan inte förstås utan att titta närmare på denna konflikt.

Konflikten med de transnationella företagen

När Evo Morales och Rörelsen för Socialism (MAS) kom till makten 2006 försökte regeringen omedelbart göra något åt årtionden av de transnationella företagens rovdrift. Morales regering beslagtogs flera gruvprojekt från några av de mest inflytelserika företagen, såsom Glencore, Jindal Steel & Power, Anglo-Argentine Pan American Energy och South American Silver (nu TriMetals Mining). Det sände budskapet att den normala ordningen inte skulle fortsätta.

Oavsett detta fortsatte dessa företag sin verksamhet, baserad på äldre avtal, i delar av landet.

Det kanadensiska transnationella företaget South American Silver hade till exempel 2003, innan Morales kom till makten, startat ett företag för att bryta silver och indium (en ovanlig jordartsmetall som används i platt-tv-skärmar) i Malku Khota. South American Silver började sedan expandera utanför sin koncession. Marken de la beslag på beboddes av boliviansk ursprungsbefolkning som hävdade att företaget förstörde deras heliga platser och skapade en våldsam kultur.

Den första augusti 2012 upphävde Moralesregeringen, genom högsta domstolens beslut nr 1308, avtalet med South American Silver (TriMetals Mining), som då krävde internationell skiljedom och kompensation. Justin Trudeaus kanadensiska regering satte stor press på Bolivia, som en del av en större insats för kanadensiska gruvföretag i Sydamerika. I augusti 2019 förlikade sig TriMetals med den bolivianska regeringen för en ersättning på 25,8 miljoner dollar, ungefär en tiondel av vad de tidigare begärt.

Jindal Steel, ett indiskt transnationellt företag, hade ett gammalt avtal om att bryta järn i El Mutún, ett avtal som Morales regering pausade 2007. I juli 2012 bröt Jindal Steel avtalet och krävde internationell skiljedom och ersättning. 2014 tilldömdes de 22,5 miljoner dollar från Bolivia i den Parisbaserade Internationella handelskammaren. För en annan stämning mot Bolivia krävde Jindal Steel hundra miljoner dollar i ersättning.

Moralesregeringen övertog tre anläggningar från det Schweizbaserade transnationella gruvföretaget Glencore, dessa inkluderade en

tenn- och zinkgruva och två smältverk. Exproprieringen av gruvan ägde rum efter våldsamma sammanstötningar mellan Glencores underleverantör och gruvarbetare.

Det mest aggressiva exemplet är Pan America som stämde Bolivias regering på 1,5 miljarder dollar för statens expropriering av det anglo-argentinska företagens andelar i naturgasproducenten Chaco. Bolivia betalade 357 miljoner dollar 2014.

Dessa utbetalningar var enorma. 2014 uppskattades det att offentliga och privata utbetalningar för nationaliseringar uppgick till minst 1,9 miljarder dollar (Bolivias BNP var vid den tiden 28 miljarder dollar).

2014 tvingades till och med Financial Times erkänna att Morales strategi inte var helt felaktig. Framgångarna för Morales ekonomiska modell kan bevisas av att sedan han kom till makten har ekonomins storlek tredubblats och valutareserven har ökat till rekordnivåer.

Litium

Bolivias viktigaste tillgång är litium, som är nödvändig för elbilar. Bolivia påstår sig ha 70 procent av världens litiumreserver, mestadels i Salar de Uyuni saltöken. Svårigheten i brytning och förädling har gjort att Bolivia inte kunnat utveckla litiumindustrin på egen hand. Det kräver kapital, och det kräver expertis.

Saltökning ligger 3600 meter över havsytan och har hög nederbörd. Det gör det svårt att använda solbaserad avdunstning. Sådana enklare lösningar fungerar i Chiles Atacamaöken och Argentinas Hombre Muerto. I Bolivia behövs mer tekniska lösningar, vilket innebär att mer investeringar krävs.

Moralesregeringens nationaliseringspolitik och Salar de Uyuni geografiska komplexitet har jagat iväg flera transnationella gruvföretag. Eramet (Frankrike), FMC (Förenta staterna) och Posco (Sydkorea) har misslyckats med att sluta avtal med Bolivia och är nu istället aktiva i Argentina.

Morales gjorde klart att all utveckling av litiumet skulle göras tillsammans med Bolivias Comibol, det statliga gruvföretaget, och Yacimientos de Litio Bolivianos (YLB), det statliga litiumföretaget, som jämlika parter.

Förra året slöt tyska ACI Systems ett avtal med Bolivia. Efter protester från boende i Salar de Uyuni-regionen bröt Morales avtalet den fjärde november 2019.

Kinesiska företag, som TBEA Group och China Machinery Engineering, slöt ett avtal med YLB. Det har även talats om att kinesiska Tianqi Lithium Group, som är aktivt i Argentina, skulle sluta ett avtal med YLB.

Både de kinesiska investerarna och det bolivianska litiumföretaget experimenterade både med nya sätt att bryta litium och nya sätt att fördela vinsten. Idén att det skulle kunna finnas ett nytt samhällskontrakt för litiumet var oacceptabelt för de stora transnationella gruvföretagen.

Tesla (Förenta staterna) och Pure Energy Minerals (Kanada) hade båda visat stort intresse för att ta del av Bolivias litium direkt. Men de kunde inte sluta ett avtal som tog hänsyn till de parametrar som Morales regering satt upp.

Morales själv var ett direkt hinder för de icke-kinesiska transnationella företagens övertagande av litiumfyndigheterna. Han måste röjas ur vägen.

Efter kuppen steg värdet på Teslaaktien skyhögt.

Vijay Prashad

Newslick 191113